

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış

Etem YEŞİLYURT
etemyesilyurt@akdeniz.edu.tr
0000-0002-7340-7536

Öz

Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere birçok ülkenin eğitim sistemlerine yerini alan düşünme becerileri ve öğretimi eğitim alanında giderek önem kazanmaktadır. Düşünme becerilerinden biri de yansıtıcı düşünmedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde 2005-2006 akademik yılından itibaren uygulamaya konulan öğretim programlarında içerinde yansıtıcı düşünmenin de yer aldığı düşünme becerilerine yer verilmiş ve öğrencilere kazandırılması gereken beceriler arasında gösterilmiştir. Alanyazında yansıtıcı düşünme ile problem çözme, dil öğretimi, öz değerlendirme, tutum, akademik başarı, düşünme becerileri, düşünme etkinlikleri ve eğilimleri, ölçek geliştirme gibi değişkenlerle ilişkili ve araştırmaya dayalı birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak yansıtıcı düşünme konusunda kuramsal çalışmaların az olması da dikkat çekmektedir. Bu çalışma, kavramsal bir bakış açısıyla yansıtıcı düşünmeyi tüm boyutlarıyla ve ögeleriyle açıklamak amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın yapılmasında nitel araştırma yaklaşımı içerisinde yer alan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle yansıtıcı düşünmenin ne olduğu açıklanmış bu düşünme becerisi ile diğer düşünme becerileri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Yansıtıcı düşünmeyle ilgili temel görüşlere yer verildikten sonra yansıtıcı düşünmeyi geliştirici yaklaşımlara, öğrenme ve öğretme ortamı özelliklerine değinilmiştir. Bunların yanı sıra çalışmanın içeriğinde yansıtıcı düşünme düzeylerine, yansıtıcı düşünmeyi benimseyen öğretmen özelliklerinin neler olduğuna, yansıtıcı düşünmenin öğrenci ve öğretmen açısından yararlarına da yer verilmiştir. Bu bağlamda bu çalışma kapsamında yansıtıcı düşünme tüm boyut ve ögeleriyle bir bütün olarak ele alınmış ve açıklanmıştır. Bir bakıma “yansıtıcı düşünme açısından eğitimci el kitabı” şeklinde olan bu çalışmanın alanyazına, eğitim alanına, öğretmen yetiştirme sürecine ve eğitimin paydaşlarına katkı sağlaması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Düşünme, Düşünme Becerileri, Yansıtıcı Düşünme, Öğretim.

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış

Etem YEŞİLYURT

Abstract

Thinking skills and teaching, which are replaced in the education systems of many countries, especially developed countries, are gaining importance in the field of education. One of the thinking skills is reflective thinking. The curriculum, which has been implemented since the 2005-2006 academic year in Republic of Turkey, includes thinking skills containing reflective thinking. There are a lot of studies reflective thinking and variables such as problem solving, language teaching, self- assessment, attitude, academic achievement, thinking skills, thinking activities and tendencies. However, the fact that theoretical studies on reflective thinking are almost nonexistent attracts more attention. This study was carried out in order to explain reflective thinking in all its dimensions and elements from a conceptual point of view. In this study, the document examination method included in the qualitative research approach was used. Within the scope of the study, firstly, it was explained what reflective thinking is and discussed its relationship with other thinking skills. Upon presenting basic views on reflective thinking, approaches to developing reflective thinking and the characteristics of learning and teaching environment were mentioned. Besides, the content of the study also covered the levels of reflective thinking, characteristics of the teacher who adopts reflective thinking, and the benefits of reflective thinking for the students and teachers. In a way, it is expected that this work, which is in the form of an “educator’s handbook in the terms of reflective thinking”, will contribute to literature, the field of education, the teacher training process and stakeholders of education.

Keywords: Thinking, Thinking Skills, Reflective Thinking, Teaching.

Giriş

Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere birçok ülkenin eğitim sistemlerinde yerini alan düşünme becerileri ve öğretimi eğitim alanında giderek önem kazanmaktadır. Düşünme becerilerinden biri de yansıtıcı düşünmedir. Amerika’daki Ulusal Eğitim ve Amerika’nın Geleceği Komisyonu (NCTAF), Ulusal Mesleki Eğitim Standartları Kurumu (NBPTS), Ulusal Personel Gelişim Konseyi (NSDC) ve Ulusal Eğitimi Geliştirme Komisyonu (NFIE) gibi kurum ve kuruluşlar, yerel ve devlet okul yönetimleri yansıtıcı düşünmeyi bütün öğrenci ve öğretmenlerin uyması veya sağlaması gereken bir standart olarak ele almaktadır (Rodgers, 2002). Öte yandan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD-2012) düşünme becerilerini planlama, geliştirme ve yansıtma olarak üç temel kategoriye ayırmıştır. Yansıtma becerisi süreci / metodu gözden geçirme, çıktıları ve başarı ölçütlerini inceleme, düşünmeyi bileşenlerine ayırma ve bütünleştirme, kendi öğrenmesini ve düşünmesini değerlendirme becerilerini içermektedir. Ülkemizde 2005-2006 akademik yılından itibaren uygulamaya konulan öğretim programlarında içlerinde yansıtıcı düşünmenin de yer aldığı düşünme becerilerine yer verilmiş ve kazandırmayı amaçladığı ortak beceriler arasında bu düşünme becerilerini de göstermiştir. Ancak özellikle 2009 yılında güncellenen öğretim programlarında yansıtıcı düşünmeye ilişkin daha fazla vurgu yapılmış ve belirgin olarak yer almaya başlamıştır (Eğmir, 2019). Bu bağlamda yansıtma, Türk Milli Eğitim sisteminde yerini alan ve uygulanmaya başlanan yapılandırmacı öğrenme kuramı ile sınıf ortamında öğrenmeyi tasarlayan, öğrenme ve öğretme sürecine rehberlik eden ilkelere biri olarak ele alınmaktadır (Semerci, 2007). Dolayısıyla dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünme becerileri olarak adlandırılan üst düzey düşünme becerileri ön plana çıkmaya başlamış ve eğitim sistemlerinde yerini almıştır.

Bu üst düzey düşünme becerilerinden biri olan yansıtıcı düşünmenin öğrencilere kazandırılmasından sorumlu olan öğretmendir. Dolayısıyla yansıtıcı düşünme becerilerine öncelikle öğretmenlerin sahip olması beklenmektedir. Bu durum öğretmen yeterliklerini ve hizmet öncesi örgün eğitim sürecini ön plana çıkarmaktadır. Nitekim öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri kılavuzunda (MEB, 2016) yer alan yeterlik alanları ve yeterlik göstergelerinden bazıları yansıtıcı düşünme becerileriyle de ilişkilidir. Öğretmenlerin hizmet öncesi örgün eğitim sürecindeyse öğretmenlik meslek bilgisi ve özel öğretim yöntemleri dersleri ile uygun olan alan derslerinde bu becerileri kazanmaları beklenmektedir.

Çalışmanın Önemi

Yansıtıcı düşünme konusunda ulusal düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında, çalışmaların önemli bir kısmının yansıtıcı düşünme ile problem çözme, dil öğretimi, öz değerlendirme, tutum, akademik başarı, düşünme becerileri, düşünme etkinlikleri ve eğilimleri gibi değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklama amacıyla yapıldığı görülmektedir (Baş & Beyhan, 2012; Çakır & Ozan, 2018; Dilekli & Orakcı, 2019; Eğmir & Ocak, 2018; Elaldı & Semerci, 2016; Erol ve diğ., 2019; Fırat Durdukoca & Demir, 2013; Gedikoğlu & Semerci, 2016; Hasırcı & Sadık, 2011; Koç Deniz, 2019; Özdemir, 2018; Saygılı & Atahan, 2014; Türk, 2017; Ustabulut, 2019; Yel & Yiğitel, 2019). Yansıtıcı düşünme konusunda öğretmen adayları

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış

Etem YEŞİLYURT

ve öğretim elemanları üzerinde yürütülen birçok çalışma bulunmaktadır (Aydın & Çelik, 2013; Gedik, Akhan & Kılıçoğlu, 2014; Köksal, 2006; Öcal, 2018; Şahin, 2011; Tican, 2015; Tümkiye & Huriöğlu, 2013). Öte yandan konuyla ilgili ölçek geliştirme veya uyarlama çalışmaları da alanyazında yer almaktadır (Başol & Evin Gencil, 2013; Kızılkaya & Aşkar, 2009; Semerci, 2007).

Yukarıda yer alan ve alanyazında bulunan çalışmalara genellikle yansıtıcı düşünme becerilerini incelemeye, geliştirmeye, çeşitli değişkenlerle ilişkisini ortaya koymaya ve konuyla ilgili ölçek geliştirmeye odaklı olduğu söylenebilir. Bunların yanı sıra doğrudan yansıtıcı düşünmeyi kuramsal olarak ele alan Ünver'in (2003) kitap çalışması ile genellikle eğitim temalı kitaplarda yer alan "düşünme becerileri" bölümü içinde ya da "yansıtıcı düşünme" başlığı altında da konuya yer veren çalışmalar bulunmaktadır. Her ne kadar da bazı konuyla ilgili çalışmalar olsa da yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisiyle ilgili fazla sayıda çalışmanın yer aldığı ancak yansıtıcı düşünme alanında alanyazında eksikliklerin olduğu görülmektedir (Altın & Saracaloğlu, 2018). Bu durum özellikle yansıtıcı düşünme konusunda kuramsal çalışmaların yok denecek kadar az olması da daha fazla dikkat çekmektedir. Bu bağlamda bu çalışma kapsamında yansıtıcı düşünme tüm boyut ve ögeleriyle bir bütün olarak ele alınmış ve açıklanmıştır. Bir bakıma "yansıtıcı düşünme açısından eğitimi el kitabı" şeklinde olan bu çalışmanın alanyazına, eğitim alanına, öğretmen yetiştirme sürecine ve eğitimin paydaşlarına katkı sağlaması umulmaktadır. Öte yandan eğitimde program geliştirme alanında önemli bir beceri olarak görülen ve aralarında yaratıcı düşünmenin de olduğu üst düşünme becerileri, öğretim programlarında yerini almaya başlamıştır. Bu çalışma kapsamında ele alınan yansıtıcı düşünmenin eğitimde program geliştirme sürecine de katkı sağlaması ön görülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, kavramsal bir bakış açısıyla yansıtıcı düşünmeyi tüm boyutlarıyla ve ögeleriyle açıklamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaca uygun olarak aşağıda sorulara cevap aranmıştır.

- ✓ Yansıtıcı düşünme nedir?
- ✓ Yansıtıcı düşünmenin diğer düşünme becerileriyle ilişkisi nasıldır?
- ✓ Yansıtıcı düşünmeyle ilgili temel görüşler nelerdir?
- ✓ Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici öğrenme ve öğretme ortamı nasıldır?
- ✓ Yansıtıcı düşünme düzeyleri nelerdir?
- ✓ Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici yaklaşımlar nelerdir?
- ✓ Yansıtıcı düşünmeyi benimseyen öğretmen özellikleri nelerdir?
- ✓ Yansıtıcı düşünmenin öğrenci ve öğretmen açısından yararları nelerdir?

Yöntem

Bu çalışma, genel bir alanyazın taraması şeklinde yürütülmüştür. Alanyazın taraması, nitel araştırma yaklaşımı içerisinde yer alan doküman incelemesi yönteminin bir parçasını/gereğini oluşturmaktadır. Ancak doküman incelemesi, sadece genel bir alanyazın taraması yapmayı ifade etmemektedir (Özkan, 2021). Doküman incelemesi yöntemi, çalışma kapsamında ele alınan konunun başlıklarına öncelik veren veya odaklanan derleme çalışmasına (Aydoğdu, Karamustafaoğlu & Bülbül, 2017) öncülük etmekte, alanyazında yer alan çalışmaların fikir ve yaklaşımların özetlenmesine veya bu çalışmalar ışığında araştırmanın amacına uygun sentez oluşturulmasına fırsat tanımaktadır (Herdman, 2006). Dolayısıyla doküman incelemesinin bazı izlerini taşıyor olsa da genel bir alanyazın taraması niteliğini taşıyan bu çalışma kapsamında yansıtıcı düşünme kavramsal bir bakış açısıyla tüm boyut ve ögeleriyle bir bütün açıklanmıştır.

Yansıtıcı Düşünme

Yansıtma "iletme, duymak" (TDK, 2021a) olarak kullanılmaktadır. Genel anlamda yansıtma, deneyimlerin önceki bilgi bağlamında, yeni bilginin üretilmesi ve alternatif yolların geliştirilmesine öncülük eden yolları bulmaya çalışarak analiz edilmesini kapsayan bilişsel sorgulamadır (Dewey, 1933). Düşünme ise sözlük anlamında "düşünme işi, tefekkür" (TDK, 2021b) olarak geçmektedir. Terim anlamında düşünme; bireyin önceden kazandığı imge, tasarım gibi yaşantıya dayalı izlerin dış uyaranlarla bağlantısını simgesel olarak kurabilme etkinliği (Bakırcıoğlu, 2012) şeklinde tanımlanmaktadır. Yansıtıcı düşünme ise yansıtma ve düşünme sözcüklerinden oluşan ve kendine özgü anlamları olan bir kavramdır. Yansıtıcı düşünme ile ilgili alanyazında farklı tanımlar yer almaktadır. Moon'a (2004) göre kavramın farklı temellere ve disiplinlere bağlı olması nedeniyle geniş literatürü ve farklı yorumları ortaya çıkarması yansıtıcı düşünmeyle ilgili tanım farklılığının temel nedenini oluşturmaktadır. Konunun daha açık ve ayrıntılı olarak anlaşılması için aşağıda

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış

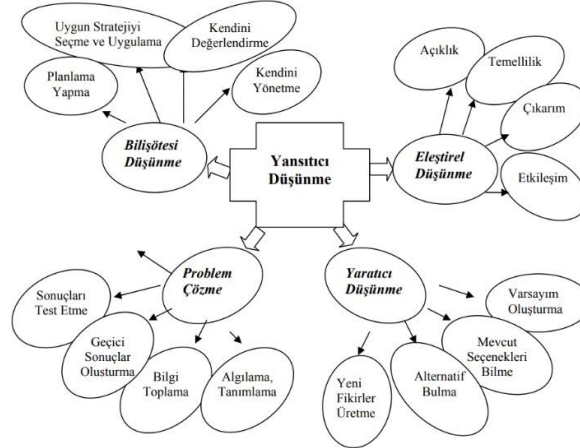
Emem YEŞİLYURT

yansıtıcı düşünmeyle ilgili farklı tanımlara yer verilmiştir

Dewey'in "How We Think / Nasıl Düşünürüz" adlı eseri yansıtıcı düşünme biçiminin doğasını ve felsefi temellerini ortaya koymaktadır. Dewey iyi düşünme yollarından birinin yansıtıcı düşünme olduğunu belirtmektedir. Ona göre eğitimsel bir amaç olarak görülmesi gereken, şüpheye ve şüpheleri araştırmaya dayanan yansıtıcı düşünme, varsayım şeklindeki bilgilerin veya herhangi bir inancın ayrıntılı olarak incelenmesiyle erişilen sonuçtur (Dewey, 1933). Yansıtıcı düşünme; bireyin kendini tanıyarak düşünme biçimini sorgulaması, öğrenmenin nasıl gerçekleştiğinin farkına vararak etkili öğrenmenin yollarını bulması, öğrenme ve öğretme sürecine eleştirel bakabilmesidir (Taşpınar, 2012). Yansıtıcı düşünme; hipotezler kurma, bunların üzerinde çalışma ve hipotezleri test etme, tümevarım yöntemiyle veri toplama ve tümdengelimci yöntemle sonuçlara erişmeyi içeren üst düzey bir düşünme becerisidir. Yansıtıcı düşünme; herhangi bir bilgiyi ve onun hedeflediği sonuçlara erişmeyi destekleyen bir bilgi yapısını sürekli, etkin ve dikkatli bir şekilde düşünme olarak tanımlamaktadır (Bigge & Shermis, 1999; Dewey, 1933; Akt: Köksal & Demirel, 2008). Başka bir tanımda ise yansıtıcı düşünme; kuram ve uygulama arasında bir köprü görevi üstlenen, duyguların bireyin zihinsel işlemlerine destek sağladığı, kararlı, etkin, yoğunlaşma ile problemleri çözebildiği ve ortaya çıkan sonuçların deneyim olarak paylaşılabilirdiği bir düşünme şeklidir (Semerci, 2007). Yukarıda yer alan tanımlar ile alanyazında yer alan diğer tanımlar dikkate alındığında en kapsamlı şekilde yansıtıcı düşünmeyi şöyle tanımlamak mümkündür: Yansıtıcı düşünme; bireyin geçmişte ve şu anda geçirdiği, gelecekte geçireceği yaşantılar hakkında derinlemesine düşünerek kendi öğrenme-öğretme ve düşünme sürecine ilişkin kendini değerlendirme, sorgulama yapma, bu değerlendirme ve sorgulama sonucunda ortaya çıkan sorunları çözmek için neler yapabileceğini düşünmesidir (Ersözlü & Kuzu, 2011).

Yansıtıcı Düşünmenin Diğer Düşünme Becerileriyle İlişkisi

Dewey (1933) yansıtmanın sorgulamak incelemek, gözlem ve çözümleme yapmak gibi nitelikleri ve becerileri gerektirdiğini vurgulamaktadır. Bu anlamda yansıtıcı düşünme tereddüt etme, durumdan kuşkulama, şaşırma, avlama, zihinsel güçlük içermesi ve arama, şüpheyi giderecek materyal bulma sorgulama etkinliklerini içermesi bakımından düşünme adına diğer uygulananlardan ayrıldığı noktaları işaret etmektedir (Çubukçu, 2014). Temelde bütün düşünme becerileri birbirinden bağımsız değildir. Şekil 1'de yansıtıcı düşünmenin diğer düşünme becerileriyle ilişki yer almaktadır.

Şekil 1. Yansıtıcı Düşünmenin Diğer Düşünme Türleriyle İlişkisi (Ersözlü, 2008).

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

Yansıtıcı düşünme becerisinin gelişmesi; eleştirel düşünme, problem çözme, biliş ötesi düşünme, yaratıcı düşünme gibi düşünme becerilerini de geliştirir. Yansıtıcı düşünme kimi zaman bireyin yaratıcı düşünmesini sağlayabilir. Yansıtıcı düşünmenin değerlendirme ve soru sorma becerileri; eleştirel düşünmenin sebebi bulma, örgütleme, tahmin etme ve varsayım geliştirme becerilerini kapsamaktadır. Biliş ötesi ve yansıtıcı düşünme; bireyin öğrenmesi hakkında düşünmesini, kendi düşünmesi hakkında düşünmesini, kendini değerlendirmeyi ve önceki yaşantılarla bağlantı kurmayı içermektedir. Şekilde görüldüğü üzere yansıtıcı düşünme; yaratıcı, eleştirel, biliş ötesi düşünme ile problem çözmeyi kapsayan ve diğer düşünme becerilerine göre daha genel bir düşünme becerisi olarak kabul edilmektedir. Bu bakımdan diğer düşünme becerilerinin geliştirilmesi temelde yansıtıcı düşünmeyi de geliştirmektedir (Ersözlü, 2008). Bir şemsiye terimi gibi yaratıcı düşünmeyi ve eleştirel düşünmeyi içine alan yansıtıcı düşünme (Semerci, 2007), diğer düşüncelerin birikik bir bütünü olarak kabul edilebilir (Çam Aktaş, 2016).

Ancak alanyazında özellikle eleştirel düşünme ile yansıtıcı düşünme becerileri arasında ayırım yapmanın zorluğuna dikkat çekilmektedir. Bu iki düşünme becerisi zaman zaman birbirleriyle iç içe geçmiş gibi görünmekte veya aynı anlamda kullanılabilir. Her ne kadarda ortak özellikleri bulunsa da her iki düşünme becerisi arasında farklar bulunmakta veya iki düşünme becerisinin tamamen benzer olduklarını ifade etmek olanaklı değildir. Dewey, eleştirel düşünmeyi “yansıtıcı düşünme” olarak tanımlamıştır. Bireyin yansıtıcı düşünmesi için öncelikle eleştirel düşünmesi gerekmektedir (Fisher, 2001; Akt: Tican, 2013). Yansıtıcı düşünen birey aynı zamanda eleştirel de düşünmektedir (Elaldı, 2013; Tican, 2013; Ünver, 2003). Görüldüğü üzere temelde kazan-kazan mantığı içerisinde çift yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamdan Wilson ve Jan’e (1993; Akt: Eğmir & Ocak, 2018) göre yansıtıcı düşünen birey; açıklama, inceleme, örgütleme, mantık yürütme, hipotez oluşturma, analiz, değerlendirme, sentez, genelleme ve tahmin etme becerilerini işe koyarak eleştirel düşünebilir. Çünkü deneyimleri üzerine yansıtma yapan bir birey bu deneyimlerle ilgili tüm süreç ve olguları eleştirel bir gözle inceleyecek bu süreç ve olguları analiz ederek bunlar hakkında yargılara ulaşacaktır.

Eleştirel düşünme; bireyin karşılaştığı tüm olgu, olay, fikir veya görüşlere karşı ölçüt veya standart temelli bir değerlendirme veya yargılama faaliyetidir. Yansıtıcı düşünme ise bireyin deneyimleri üzerine eleştirel düşünmesiyle ilişkilidir. Dolayısıyla yansıtıcı düşünmesi için bireyin öncelikle eleştirel düşünme becerisine sahip olması gerekmektedir. Bu bakımdan bireyin sahip olduğu eleştirel düşünme becerisinin onun yansıtıcı düşünme becerisini sergilemesi bakımından kritik bir öneme ve işleve sahip olduğu söylenebilir. Bu bakımdan genelde düşünme becerilerini özel de ise eleştirel düşünme becerisini geliştiren eğitimsel süreç ve eylemler aynı zamanda bireyin yansıtıcı düşünme becerisinin de gelişimine olumlu katkı yapması beklenmektedir (Eğmir & Ocak, 2018).

Yansıtıcı Düşünmeyle İlgili Temel Görüşler

İlgili alanyazın tarandığında öne çıkan ve dikkat çeken isimler yansıtıcı düşünmeye felsefi açıdan bakan Dewey ve uygulama açısından bakan Schön’dür. Bunların arasında Taggart ve Wilson’un görüşleri de önemli yer tutmaktadır. Aşağıda bu kişilerin görüşlerine yer verilmiştir.

John Dewey’in Görüşü

Dewey’e göre (1993) herhangi bir varsayılan bilginin veya inancın onu destekleyen temelleri ve ona yol açan sonuçları ışığında, ısrarlı, dikkatli ve aktif düşünülmesi, yansıtıcı düşünmeyi oluşturmaktadır. Ona göre yansıtıcı düşünme, hedeflenen sonuçlara erişmeyi destekleyen her türlü düşünce veya bilgi yapısını tutarlı, dikkatli ve etkili düşündürmektedir. Dewey (1997; Akt: Tican, 2013) yansıtıcı düşünme kavramını dört madde ile açıklamaktadır:

-Yansıtıcı düşünme, düşüncelerin birbiri ardına gelmeleri, birbirinden kaynaklanmaları ve birbirlerini desteklemeleri şeklinde olup sadece anlamsız bir şekilde ortaya çıkıp sonradan kaybolmaz.

-Düşünme geniş anlamında ele alındığında ve kullanıldığında, genellikle doğrudan algılanmayan görmediğimiz, duymadığımız, dokunmadığımız ya da koklamadığımız konularla sınırlıdır.

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

-Düşünce, bazı temeller yani direkt olarak var olanın ötesine geçen varsayılan ya da gerçek bilgiye dayalı olan inancı temsil etmektedir. Mantıklı olarak olası olan veya olmayan bir şeyin reddi ya da kabulü özelliğidir.

-İnanma ile sonuçlanan düşünceler kendilerine atfedilen öneme sahiptirler ve inanışların şartlarının, doğasının ve sonuçlarının bilinçli bir şekilde sorgulanmasına yol açarlar. Bir inanışın diğer inanışlar veya davranışlar üzerindeki etkileri önemli olabilir. Bu durumda birey inancının sebeplerini ya da temellerini ve onun mantıklı sonuçlarını düşünmeye zorlanır. Bu yansıtıcı düşünmenin karşılığıdır.

Dewey'e göre yansıtıcı düşünme sürecinde; düşünmenin olduğu bir kuşku, duraksama ve karışıklık durumu ile bu şüpheyi açıklığa kavuşturacak, bu karışıklığı çözecek yolu bulmaya ilişkin bir sorgulama ve araştırma iki temel aşama mevcuttur. Eylem (action) önemi üzerinde duran Dewey'e göre yansıtıcı bir uygulayıcı kararlı ve aktif olduğu gibi aynı zamanda uygulamalarını ve varsayımlarını sorgulayan bir bireydir. Bu birey sorumluluk, samimiyet/tam isteklilik ve açık fikirlilik tutumlarına sahiptir (Dewey, 1933; Akt: Ustabulut, 2019):

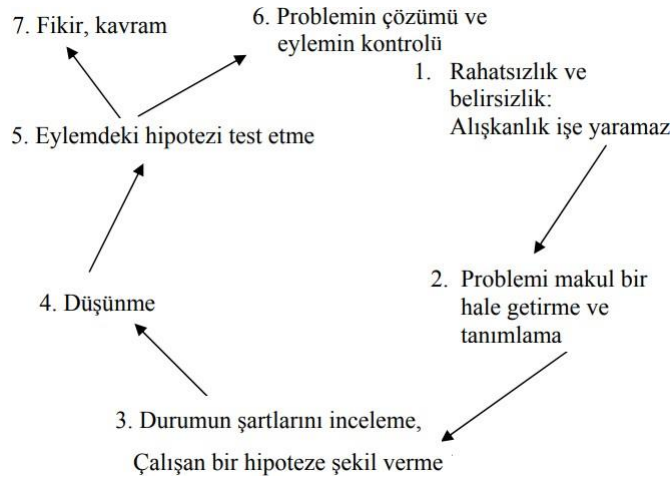
Açık fikirlilik: Probleme yeni ve farklı açılardan bakma becerisidir. Açık fikirli olmak diğerlerini dinlemeye hazır olmayı, farklı düşüncede olduğu bir konuya karşı aktif bir dinleyici olmayı ve inançlarının yanlış olabileceğini anlamayı gerektirir.

Tam isteklilik: Bir kavrama tamamıyla dâhil olduğunda karşılaşmaktadır. Birçok düşünceyi ve fikri tecrübeyle yani deneyimle bütünleşir.

Sorumluluk: Kişinin sergilediği eylemlerinin sonucunu göze almasıdır. Öğrenilendeki manayı aramada ve nedeni bilmedeki ihtiyaçtır.

Dewey (1933; Akt: Ustabulut, 2019) yansıtıcı düşünmenin beş safhasını şöyle açıklamıştır:

- ✓ Zihnin olası bir çözüme doğru sıçrama yaptığı öneriler.
- ✓ Cevabı bulunması ya da çözülmesi gereken problem bağlamında yaşanan karmaşıklığın veya güçlüğün algılanması.
- ✓ Materyallerin toplanması için gözlem yapmak, yöneltmek ve diğer operasyonları başlatmak için bir hipotez veya bir öneriyi kullanmak.
- ✓ Bir varsayımı veya fikri zihinsel olarak detaylandırmak.
- ✓ Hayali veya açık eylem aracılığıyla hipotezleri test etmek. Dewey'in yansıtıcı düşünme modeli aşağıda yer alan şekilde modellendirilmiştir.

Şekil 2. Dewey Yansıtıcı Düşünme Modeli (Miettinen, 2000; Akt: Ersözlü, 2008).

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

Bu bağlamda Dewey'in yansıtıcı düşünme modeli; alışkanlıkların işe yaramayabileceğini ve rahatsızlıkların ve belirsizliklerin tanımlanması gerektiği, bunların problem olarak ele alınması, şartlara uyum olarak hipotez geliştirilmesi, bunun üzerinde düşünülmesi ve hipotezlerin test edilmesi sonucunda fikir veya kavramın elde edilmesi veya problemin çözülmesi için eylemlerin tekrar kontrol edilmesi döngüsü olarak açıklanabilir.

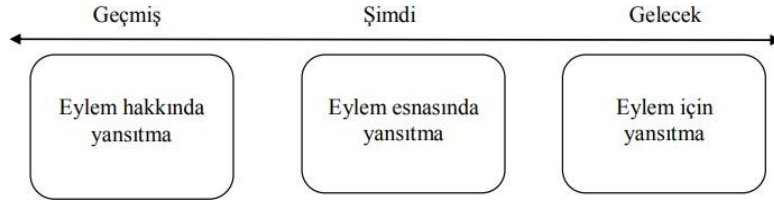
Donald A. Schön'ün Görüşü

Dewey'in temelini attığı hatta olgunlaştırdığı yansıtıcı düşünme kavramını daha sonra detaylı ele alan Schön ise yansıtmanın, uygulamacıların gerçekte ne yaptıklarını yakından incelemeye dayanan bir yaklaşım içerdiğini ifade etmektedir. Yansıtma, eylemi sorgulamayı içermektedir: Uygulamam işe yaradı mı? Neden işe yaradı? Neden işe yaramadı? Başka ne yapılabilir? gibi sorular sorgulamada kullanılacak soruları temsil etmektedir. Bu doğrultuda ele alındığında yansıtma, uygulama üzerinde yeniden düşünmeyi ve biçimlendirmeyi içerir (Schön, 1983; 1987; Akt: Sünbül, 2011). Yansıtmanın nasıl olduğu üzerine düşünen Schön (1983,1987; Akt: Tican, 2013) "eylem hakkında yansıtma", "eylem esnasında yansıtma", "eylem için yansıtma" olmak üzere üç kategoride incelemektedir.

Eylem hakkında yansıtma (reflection-on-action): Bu yansıtma türü beklenmedik eyleme rutin eylem biçimimizin nasıl katkıda bulunduğunu keşfetmek amacıyla yaptığımızı geri dönerek düşünmek şeklinde gerçekleştirilebilir.

Eylem esnasında yansıtma (reflection-in-action): Bu yansıtma türü eğer sağduyu otomatik eylem gerçekleştirirken değerini kabul ederse yaptığımız şeyler hakkında kimi zaman düşündüğümüzü de kabul etmektedir. "Yaparak öğrenme", "ayakları üzerinde düşünme" gibi ifadeler yalnız bir şey yapma hakkında düşündüğümüzü değil bunun yanı sıra bir şeyi yaparken onun hakkında düşünme gerçekleştirebileceğimizi işaret etmektedir.

Eylem için yansıtma (reflection-for-action): Bu yansıtma türü geçmişte gerçekleştirdiğimiz eylem esnasındaki yansıtma dolaylı bir şekilde gelecekteki eylemlerimizi biçimlendirebilir. Eylem esnasında yansıtma yapan kişi uygulama bağlamında bir araştırmacı olabilir. Bu kişi sadece oluşturulmuş teknik ve kuram kategorilerine bağlı olmayıp daha ziyade benzersiz durum için yeni veya özgün bir kuram, teknik, model oluşturur.

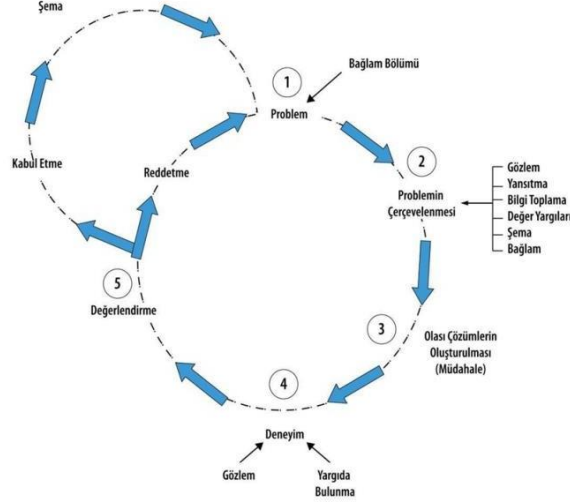
Şekil 3: Yansıtıcı Düşünmenin Gerçekleşme Zamanı (Tican, 2013).

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış

Etem YEŞİLYURT

Taggart ve Wilson'un Görüşü

Yansıtıcı düşünmeye karşı atılan ilk adım, bir problem içermektedir. Süreçteki atılabilecek ikinci adım, problemin sınırlarını yeniden belirlemek veya çözmek amacıyla probleme üçüncü bir kişinin gözüyle bakabilmek için geri çekilmektir. Aşağıdaki Taggart ve Wilson'un görüşünün modeli yer almaktadır.

Şekil 4: Taggart ve Wilson Yansıtıcı Düşünme Modeli (Tican, 2013).

Yansıtıcı uygulamacı muhtemelen rutin olmayan bir duruma rutin olan çözümleri araştırdıktan sonra veya benzer geçmiş tecrübeler aracılığıyla mantık yürütme temelinde ihtimal çözümler geliştirdikten sonra tahminler yapılır ve olası çözümler geliştirilir. Bu çözümler daha sonraki incelemeler ve gözlemler aracılığıyla sistematik bir biçimde test edilir, gerek varsa müdahalenin başarı düzeyiyle ilgili hükümler verilir. Sürecin bir sonraki aşaması olan çözümün sonuçlarının ve uygulama sürecinin gözden geçirilmesinden oluşan değerlendirme aşamasındaysa çözüm kabul veya ret edilir. Çözümün başarılı olması durumunda işletilen süreç ve eylemler daha sonra karşılaşılabilecek benzer durumlarda kullanılmak amacıyla saklanır veya bunlar rutin hale gelebilir. Çözümün başarısız olması durumunda ise problem yeniden şekillendirilebilir, çerçevelendirilebilir ve süreç tekrarlanabilir (Taggart & Wilson, 2005; Akt: Tican, 2013).

Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirici Öğrenme ve Öğretme Ortamı

Yansıtıcı düşünme de yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme gibi bir üst düzey düşünme becerisi olarak kabul edilmektedir (Yeşilyurt, 2020; Yeşilyurt, 2021). Üst düzey düşünmeyi destekleyen ve geliştiren bir sınıf ortamının bazı özelliklere ve düşünen dostu sınıflar olmasına gereksinim vardır. Beyer (1987; Akt: Doğanay, 2012) sınıfta bilgiyi hatırlamanın ötesinde anlamlı düşünmeyi sağlayıcı etkinlikleri sağlama ile bu etkinliklere aktif katılmaları için öğrencileri teşvik etmeyi düşünme dostu sınıf ortamının özellikleri olarak ele almaktadır. Ona göre sınıflarda düşünme gerektiren soru sorma ve düşünmeye dayalı etkinlikler sunma; bir tezin doğruluğunu araştırma ve bilgiden genellemeye ulaşmayı sağlama; hipotezler oluşturma ve onları test etme; proje hazırlama ve problem çözmeye; yargıları sorgulamaya, özgün yanıtlar oluşturmaya, neden ve kanıtları araştırmaya yönelik sorulan sorular düşünen ve düşünce dostu sınıflar oluşturmada kullanılabilecek yollardan bazılarıdır. Genelde düşünme özelde ise yansıtıcı düşünme ve bu düşünmenin öğretimi için öğrenme ve öğretme sürecinin geleneksel sınıf atmosferinden sıyrılması gerekmektedir. Yansıtıcı düşünme becerilerinin gelişeceği öğrenme ve öğretme ortamının nasıl olması gerektiğini daha belirgin olarak ortaya koymak için öncelikle geleneksel düşünme öğretimi ile yansıtıcı öğretimi arasındaki farkları ele almak gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda bu konuya yer verilmiştir.

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

Tablo 1. Yansıtıcı ve Geleneksel Öğretimin Karşılaştırılması

<i>Geleneksel Öğretim</i>	<i>Ölçütler</i>	<i>Yansıtıcı Öğretim</i>
Öğretmendir.	<i>Merkezide olan</i>	Öğrencidir.
Edilgen alıcıdır.	<i>Öğrenci rolü</i>	Aktif karar alıcıdır.
Bilgi vericidir.	<i>Öğretmen rolü</i>	Kolaylaştırıcıdır.
Kapalı uçlu sorulardır.	<i>Soru şekli</i>	Açık uçlu sorulardır.
Cevap doğruysa verilir.	<i>Geribildirim</i>	Cesaretlendirir / över.
Kuralcıdır.	<i>Öğrenme</i>	Risk almayı desteklemez.
Öğretmece yönetilir.	<i>Çevre-ortam</i>	İşbirlikli grup çalışmalarıdır.
Öğretmen hataları düzeltir.	<i>İletişim</i>	İki yönlü, pozitif, tutarlı, açıktır.
Değişimdir.	<i>Amaç</i>	Sorumlu öğrenenler yetiştirmektir.
Bilgi aktarımdır.	<i>Başlama noktası</i>	Öğrencinin güçlü ve zayıf yanlarıdır.
Süreye ve rutinelere bağlıdır.	<i>Yapı</i>	Esnek-öğrenciye göre değişebilir.
Test puanlarına göre değişir.	<i>Başarı göstergesi</i>	Görüşlerini özgürce açıklama becerisi. Kendi hedeflerini planlayabilme

Kaynak: Wilson & Jan, 1993; Akt: Ersözlü, 2008; Cengiz & Karataş, 2016.

Yansıtıcı öğretim ilkeleri temelde yapılandırmacı öğretim kuramının ilkelerine dayanmaktadır. Dolayısıyla yansıtıcı öğretimde karar alınırken öğrenciler, bağlamlar, psikolojik süreçler, öğrenme, motivasyon ve öz bilgi gibi faktörler etrafıca düşünülmelidir. Yansıtıcı düşünme becerilerinin gelişimi ve yansıtıcı öğretim için bir öğretmenin kişisel ve mesleki bilgisi, planlama stratejileri ve değerlendirme becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir (Schunk, 2008).

Bu bağlamda ilerlemecilik eğitim felsefesi, öğrenci merkezli eğitim anlayışı ve yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre organize edilen bir öğrenme ve öğretme ortamı ve süreci aynı zamanda yansıtıcı düşünme ve öğretimi ortamı için de temel oluşturmaktadır.

Yansıtıcı düşünme bazı aşamalardan sonra gerçekleşmektedir. Lee (2005; Akt: Aydın & Çelik, 2013) yansıtıcı düşünmenin aşamaları şu şekilde açıklamıştır:

- ✓ *Hatırlama (Recall-R1)*: Kişinin yaşantılarını tanıması, açıklaması, öğrendiği veya gözlemlediği yolları taklit etmesidir.
- ✓ *Akla Uydurma (Rationalisation-R2)*: Kişinin deneyimleri arasında benzerlikleri, ortak yönleri ve farklılıkları tespit ederek kendine göre yeni bir yöntem ve yol bulmasıdır.
- ✓ *Yansıtma (Reflectivity-R3)*: Kişinin deneyimlerini, daha sonra oluşabilecek yeni bir durum için değerlendirmesi, kullanması ve sonuçların öğrenci başarı ve davranışları üzerindeki etkisini farklı açılardan görebilmesidir.

Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici öğrenme ve öğretme ortamında ve sürecinde yukarıda yer alan yansıtıcı düşünmenin aşamaları dikkate alınmalıdır. Öğrenme ve öğretme süreci içerisinde yansıtıcı düşünmede deneyimlerin paylaşılması ve öğrencide merak uyandıracak sınıf ortamı oluşturulması önemlidir. Dolayısıyla bu durum bireyin öğrenme-öğretme yöntem ve süreçlerine ilişkin etkililiğini ortaya çıkarmaya ve karşılaşılan sorunları çözmeye yönelik düşünme süreci geliştirmelerine katkı sunacaktır. Sınıftaki sosyal etkileşim ortamı içerisinde öğrenciler etkili öğrenme stratejileri geliştirecekler, birbirleriyle özgürce fikirlerini savunacaklar, öğrenme motivasyonlarını artıracaklar ve eleştirel fikirleri ortaya sunacaklardır (Resnick, 1987; Akt: Elaldı, 2013). Bir öğretmenin öğrenme ve öğretme ortamlarında şu durumları göz önünde bulundurmalıdır (Sönmez, 2008):

- ✓ Olgular ve olayları algılayıp çözmeye çalışmalıdır.
- ✓ Kendisini mesleki açıdan denetlemeli ve geliştirmelidir.
- ✓ Öğretme-öğrenme yaşantılarının etkililiği nedir, ne kadar yararlı oldu sorusunu cevaplamalıdır.

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

- ✓ Öğrencilerin öğrenme isteklerini artıracak, ilgisini çekecek, isteyerek katılacakları öğrenme ve öğretme yaşantıları düzenlemelidir.

Yukarıda yer alan faktörleri sağlayan bir öğretmen yansıtıcı düşünme sürecini sorgulayabildiği için kendisine planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerine ilişkin bazı sorular yöneltebilir. Bu bağlamda yansıtıcı öğrenme ve öğretme ortamında yanıtlanması gereken öğretmen soruları şu şekilde ele alınabilir (Lee, 2005; Ünver, 2007; Altunay, 2003; Akt: Taşpınar, 2012):

- ✓ Öğrencinin rolü ne olmalıdır?
- ✓ Öğrenme ortamında benim rolüm nedir?
- ✓ Öğrencinin öğrenmesi nasıl gerçekleşir?
- ✓ Ne tür materyaller kullanılması yararlı olur?
- ✓ Sınıf yönetim biçimim ne kadar demokratik?
- ✓ Öğrenciler arasında ne gibi farklılıklar vardır?
- ✓ Daha etkili sınıf yönetimi için neler yapmalıyım?
- ✓ Öğrenci hangi amaç/amaçlar için öğrenmektedir?
- ✓ Etkili öğrenmeyi sağlayabilecek daha neler yapmalıyım?
- ✓ Rolümü yerine getirirken beklenen yeterliklere sahip miyim?
- ✓ Süreçte ne tür sorunlar çıkabilir, bunları nasıl çözebilirim ya da çözdüm?
- ✓ Öğrencilerin kendi düşünme biçimlerini sorgulamaları ve daha etkili öğrenebilmeleri için neler yaptım daha neler yapabilirim

Yansıtıcı düşünme ortamlarında hem öğrenci hem de öğretmen çözüm merkezli bir anlayışla yetişerek etkin bir öğrenme ve öğretme ortamı oluşabilecektir. Bu bağlamda yansıtıcı düşünmeye sahip öğretmenler, yansıtıcı düşünme ortamları hazırlayarak öğrencilerin eğitimsel ve duygusal ihtiyaçlarını belirleyebileceği gibi mesleğine özgü kişisel hedefleri ile öğrenme ve öğretme yöntem ve tekniklerini belirlemede daha dikkatli davranarak mesleki gelişimini de denetleme imkânına kavuşacaklardır (Doğan Dolapçioğlu, 2007). Öğretmenlerin yansıtıcı düşünme becerilerini sınıf ortamında geliştirmeye yönelik şu davranışları sergilemesi önerilebilir (houstonisd.org, 2011; Akt: Elaldı, 2013). Öğretmen:

- ✓ Öğrencileri durumları ile ilgili zayıf yönlerinin farkında olmalarını sağlamalıdır.
- ✓ Öğrencilerin düşündükleri ile ilgili nedenleri ortaya koymalarını teşvik etmelidir.
- ✓ Sebep ve delile dayalı sorular sormalı, soruya cevap vermeleri için süre tanımalıdır.
- ✓ Öğrencinin öğrendiği veya öğrenmediği öğrenme durumlarını gözden geçirmelidir.
- ✓ Düşüncelerini yansıtmaları için öğrencileri cesaretlendirmeli ve öğrencilere uygun ortam oluşturmalıdır.
- ✓ Keşifler sırasında öğrencilerin düşünce süreçlerine yardımcı olacak, öğrencilere yol gösterecek açıklamalar yapmalıdır.
- ✓ Akran grup çalışması ya da küçük gruplar halinde çalışmalarını sağlayacak sosyal öğrenme ortamları hazırlamalıdır.
- ✓ Öğrencilerin kendi düşüncülerinin önemli olduğunu keşfetmeleri için daha az yapılandırılmış bir öğrenme ortamı sağlamalıdır.

Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri

Handal ve Lauvas, Mezirow, Moon, Taggart ve Wilson, Larrivee ve Burrows başta olmak üzere yansıtma ya da yansıtıcı düşünme düzeyleri konusunda alanyazında farklı sınıflamalar olduğu görülmektedir. Hem bu sınıflamaları dikkate alan hem de geniş bir kaynak taraması yapan Özdemir (2018) yansıtıcı düşünme düzeyleri; a) yüzeysel yansıtma, b) bağlamsal yansıtma, c) eğitimsel yansıtma d) eleştirel yansıtma olmak üzere dört düzey halinde incelenebileceğini ifade etmektedir. Bu düzeyleri içeren tepki ifadeleri ve özellikleri şöyle açıklanabilir:

Yüzeysel Yansıtma

- ✓ Öğretim uygulamalarım ve sınıfta ne yaptığım üzerinde düşünürüm.
- ✓ Kullandığım yöntemleri nasıl daha etkili kullanabileceğimi düşünürüm.
- ✓ Kullandığım yöntem, teknik ve etkinlikler ile altında yatan kuramsal temeller

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

- ✓ arasındaki bağı açıklayabilirim.
- ✓ Öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklerin dışında yeni etkinlikler oluşturma ve mevcut etkinlikleri etkili kullanma yollarını düşünürüm.
- ✓ Öğrencileri görev başında tutmak, zaman yönetimi, dersin bölünme sıklıkları gibi konularda düşünür ve kontrolü sağlamaya çalışırım.

Bağlamsal Yansıtma

- ✓ Sınıf dinamiklerinin ve ilişkilerin karmaşıklığını fark ederim.
- ✓ Öğretme ve öğrenme sürecindeki olaylara çok yönlü bakarım.
- ✓ Problemleri çözmek için birden fazla çözüm yolu düşünürüm.
- ✓ Sınıftaki problemleri kendi bağlamı içinde çok boyutlu olarak tanımlarım.
- ✓ Öğretim uygulamalarım ile öğrencilerin öğrenme başarısı arasında ilişkiyi fark ederim.

Eğitimsel Yansıtma

- ✓ Öğretim sürecini geliştirmek amacıyla farklı yöntemler denerim.
- ✓ Öğretim sürecinde öğrencilerin beklenti ve görüşlerini dikkate alırım.
- ✓ Uygulamalarımı geliştirmek için sürekli araştırma ve öğrenmeyi sürdürürüm.
- ✓ Öğretmen kılavuz kitabındaki etkinlikler dışında yeni etkinlikler tasarlayıp, uygularım.
- ✓ Meslektaşlarımla çalışmalarımı, çalışmalarımı karşılaştırır daha iyi yol bulmaya çalışırım.
- ✓ Öğrencilerin tepkilerine veya performansına dayalı olarak uyguladığım yöntemleri gözden geçirir ve yeniden düzenleme yaparım.
- ✓ Farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilere fikir ve kavramları sunabilmek için alternatif yöntem, teknikler düşünür ve kullanırım.

Eleştirel Yansıtma

- ✓ Öğretim uygulamalarım ile ilgili tepki, soru, öneri ve eleştirilere açıyım.
- ✓ Ön yargılarımdan esnek ve bağımsız bir şekilde tüm gelişim seçeneklerini değerlendiririm.
- ✓ Sınıf içindeki öğretim uygulamalarım ve durumlarıma farklı perspektiften bakmaya çalışırım.
- ✓ Yaptığım eleştiri ve değerlendirme sonunda varsa hatalı olduğum çalışmalarımı kabul eder ve sorumluluğu üstlenirim.
- ✓ Öğretim uygulamalarımın etkililiği hakkında kanıt ve veriye dayalı nesnel bir sorgulama, eleştiri ve değerlendirme yaparım.

Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirici Yaklaşımlar

Bir okulda öğrencilere rehberlik etmenin en önemli yollarından birisi onlara yansıtıcı düşünmeyi öğretmektir. Bununla beraber aşağıda bir öğrencinin yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmede kullanılabileceği yöntemler ele alınmış ardından bu yöntemlere ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Öğrenme Yazıları-Günlükleri Yazma

Öğrenme yazıları, öğrencilerin sorularını, kişisel tepkilerini, duygularını, düşüncelerini, öğrenme süreçleri ve içeriğine ilişkin bilgilerini ve değişen görüşlerini kaydettikleri materyallerdir. Öğrenme yazıları, öğrencilerin sadece öğrenme etkinliğini veya yaşantısı basit şekilde tanımladığı yazı değildir. Öğrenme yazılarında öğrencilerin öğrenmeleri hakkında yaptıkları açıklamalar, yansıtıcı ve çözümlenmeler de yer alır. Öğrenme yazıları, öğrencilerin öğrenmeye daha etkin olarak katılmalarını ve nasıl öğrendikleri üzerinde düşünmelerini sağlar. Öte yandan öğretmenler de öğretmenlik davranışlarına ve uyguladıkları öğretim programına ilişkin yazılar yazabilir. Bu yazılar, onlara kendilerini, öğretme yaklaşımlarını ve uyguladıkları programlarını değerlendirmeye imkân sağlar (Ünver, 2007). Aşağıdaki sorular öğrenme kayıtları yani yazıları tutulmasında öğrencilere rehber olarak kullanılabilir (Wilson ve Jan, 1993; Akt: Güney, 2008):

- ✓ Neleri öğrendim?
- ✓ Bugün neler yaptım?
- ✓ Neleri tuhaf ve ilginç buldum?

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

- ✓ Bugünkü dersin ana teması neydi?
- ✓ Daha önceki fikirlerle ne tür bağlantılar kurdum?
- ✓ Ne öğrendiğim hakkında ne tip soru ve cevaplara sahibim?

Kavram ve Zihin Haritaları

Öğrenciler tarafından hazırlanan kavram ve zihin haritaları yansıtıcı düşünme açısından değerlidir. Öğrenciler, zihin veya kavram haritası hazırlarken haritasını hazırladığı kavramla ilgili yeterli bilgiye sahip olup olmadığını görür; kavramı öğrenmeye yönelik planlar yapar ve kavramı nasıl öğrendiğini gözler; kavramlar arasındaki ilişkilerin özellikleri üzerinde düşünür (Ünver, 2007). Bunlar yansıtıcı düşünme açısından önemli eylemlerdir. Çünkü kavram haritaları, öğrencilerin ne bildikleri ve bildiklerinin birbiriyle nasıl bir uyum gösterdiğini harita şeklinde ifade etmelerini gerektiren işlemdir. Böyle bir harita yapma, öğrencilerin bir çalışma sürecinde kendi algılarına şekillerine göre fikirleri, bilgi ve kavramları nasıl örgütlediklerini ortaya koyar (Pollard, 1999; Akt: Ersözlü & Kazu, 2011).

Soru Sorma

Öğretmenin öğrencilere ve öğrencilerin öğretmene veya birbirlerine üst düzeyde düşünmeye yönelik sordukları sorular öğrencilerde yansıtıcı düşünmeyi geliştirmede etkilidir (Ünver, 2007). Öte yandan öğretmen öğrencilerin düşünce yapısını etkin olarak geliştirmesini istiyorsa genellikle uzun yanıtli sorulara öncelik vermelidir. Bu sayede öğrenciler; düşünme becerileri kazanır, stratejileri gözden geçirir, öğretim ve öğrenme üzerine dönüt elde eder, fikirler arasındaki bağlantıları yaratır, meydan okumayı sağlar, merakı artırır ve bilgileri açıklar (Wilson & Jan, 1993; Akt: Güney, 2008).

Kendine Soru Sorma

Öğrenme ve öğretme sürecinde öğrenciler kendilerine sorular yönelterek öğrenme etkinlik ve süreçlerine ilişkin yansıtıcılar yapar. Öğrencilerin kendilerine sordukları sorular neyi, nasıl ve ne kadar öğrendiklerine; neyi, neden, nasıl ve ne zaman öğrenebileceklerine; hangi konularda ne kadar eksiklerinin olduğu hakkında bilgi edinmelerini ve kendilerini değerlendirmelerini sağlar. Öğrenciler kendilerine: Hedeflerime eriştim mi, bundan sonra ne yapmalıyım? Bu konuda neleri öğrenmeye ihtiyacım var ve ne biliyorum? gibi sorular sorabilir. Öte yandan öğretmen de öğrenciye Bu görevi nasıl yaptın? Bu yaklaşımı/ yöntemi vb. neden seçtin? Bunu yaptığın zaman ne düşünüyordun? gibi sorular yöneltebilir. Bunların yanı sıra öğretmen kendisine: Hedefleri nasıl belirliyorum ve hedeflere ulaşıldığını nasıl anlıyorum? Dersin sonunda kendimi nasıl hissediyorum? gibi sorularını sorabilir (Wilson & Jan, 1993; Akt: Ünver, 2007). Birey kendini sorgularken ön bilgilerinin hareketi geçirir, önceki bilgileriyle yeni öğrendiklerini karşılaştırır, kendisinin konuyu anlamasında eksik, zayıf, güçlü yönlerini görür ve bunları iyi bir şekilde nasıl tamamlayabileceğini düşünür (Ersözlü & Kazu, 2011).

Anlaşmalı Öğrenme

Anlaşma kelimesi, burada “öğrencilerin öğrenmelerine ilişkin kararlara katılımı” anlamını taşımaktadır. Öğrenciler, öğretmenin rehberliği ya da yardımıyla neyi, nasıl, ne zaman öğreneceklerine ve bu öğrenmenin niçin, neden ihtiyaç olduğuna yönelik karar alabilirler. Dolayısıyla öğrenmeye yönelik karar alma etkinliğine ya da sürecine dâhil olan öğrenciler aynı zamanda öğrenme etkinliklerine de aktif bir şekilde katılırlar. Anlaşma, bütün sınıf ile öğretmen, öğretmen ile bir öğrenci, öğretmen ile arkadaşları arasında veya küçük işbirlikli kümeler biçiminde yapılabilir (Wilson & Jan, 1993; Akt: Ünver, 2007). Örneğin, öğretmen ve sınıfta yer alan bütün öğrenciler akademik yarıyıl başında ve yarıyıl süresinde birbirlerinden bekleedikleri, istedikleri davranışlara yönelik bir anlaşmaya varabilirler. Öğrenme sorunları yaşayan öğrenci ile öğretmen arasında öğrencinin gelecekteki öğrenme çalışmalarına yönelik bir anlaşma sağlanabilir. Öğretim programı, öğrencilerin bireysel çalışmaları gibi konularda öğretmenler; meslektaşlarıyla ve ailelerle tartışarak anlaşma yapabilirler (Ünver, 2007).

Kendini Değerlendirme

Yansıtıcı değerlendirme; kişinin kendine ilişkin değerlendirmesini, başkalarının onu nasıl değerlendirdiklerine ilişkin algısına dayandırarak biçimlendirme (Bakırcıoğlu, 2012) şekilde tanımlanmaktadır. Yansıtıcı düşüncelerini uyarmak veya sağlamak için öğrencilere kendilerini ve

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

arkadaşlarını değerlendirme imkânı tanınmalıdır. Yansıtıcı düşünme, bir bakıma öğrencinin kendisini veya öğrencilerin birbirini değerlendirmesini uyarmaktadır. Öğrenme ve öğretme sürecinde gerçekleştirilen kendini değerlendirme öğrencinin güdülenmesini ve bireysel öğrenmesi artırabilir, kendini değerlendirme becerilerini geliştirebilir. Kendini değerlendirme sürecinde veya uygulamalarında öğretmen yardımcı veya örnek olurken öğrenciler değerlendirmenin öğrenme sürecinin bir parçası olduğunu kavrar, kendini değerlendirmenin öğrenci ve öğretmen işbirliğini sağladığını, öğrencilerin nasıl öğrendiğini görmelerini sağladığının farkına varır (Ünver, 2007).

Örnek olay, ders planı ve SWOT analizi de yansıtıcı düşünmeyi geliştirici uygulamalardır. Bunların yanı sıra yansıtıcı düşünmeyi geliştirici diğer yansıtıcı öğretim uygulamaları maddeler halinde şöyle belirtilebilir (Taşpınar, 2012):

- ✓ Öğrencilere dönüt vermek.
- ✓ Derslerdeki deneyimleri yazmak.
- ✓ Derslerle ilgili kayıt veya not tutmak.
- ✓ Bazı araştırmalar yapmak, gözlemlerde bulunmak.
- ✓ Öğrencilerin birbirlerini değerlendirmelerini sağlamak.
- ✓ Kavram ve zihin haritaları gibi uygulamalar yaptırmak.
- ✓ İşbirlikli, soru-cevap, tartışma ve mikro öğretim yöntemlerine yer vermek
- ✓ Hazırladığı ve uyguladığı planı kendisi ve meslektaşları tarafından değerlendirmek.

Yansıtıcı Düşünmeyi Benimseyen Öğretmen Özellikleri

Yansıtıcı olmayan öğretmenden farklı olarak yansıtıcı öğretmen, öncelikli olarak sadece bilgi verici, anlatıcı ya da ders veren değildir. O öncelikle bir materyal sağlayıcı, düşünmeyi uyaran, sorgulayıcı, yardımcı ve geliştiren koşulları oluşturan birisidir (Lambert, 1976). Öğrencilere yansıtıcı düşünme becerileri kazandırmak için öncelikle öğretmenlerin bu becerilere sahip olması veya bu becerileri öğrenme ve öğretme sürecine taşınması gerekmektedir. Dolayısıyla yansıtıcı düşünmeyi benimseyen bir öğretmenin diğerlerinden farklı özelliklere sahip olması beklenmektedir. Koszalka, Song ve Grabowski (2001; Akt: Yorulmaz, 2006), sınıfta neyi başarmak istediklerini uygulamadan önce düşünen öğretmenlerin amaçlara erişmek için gereksinim duyduğu materyalleri tedarik etmeye çalıştığını, bunu yaptığı için de rahat olduklarını belirtmektedir. Onlara göre bunu sağlayan bir öğretmen konu üzerinde geçmişte ve şimdi ne olduğunu, gelecekte de ne olacağını düzenli şekilde yansıtılabilmekte, yansıtıcı düşünme uygulamalarının ise öğrencilerde risk alma, motivasyon, bağımsızlık ve saygı bilincini artırdığı görülmektedir.

Pollard'a (2002) göre yansıtıcı düşünme, öğretmenin gelişme ve değerlendirmeye açıklığı şeklinde nitelenebilir. Yansıtıcı düşünme becerisi, öğretmenlerin mesleklerini icra ederken kendi öğretim süreçlerini değerlendirmelerine imkân tanır. Bu beceriye sahip öğretmenler güçlü ve geliştirmeleri gereken yönlerini belirleyerek öğrencileri için pozitif öğrenme ortam ve süreçleri oluşturma konusunda daha yetkin bir yere, konuma gelebilirler (Eğmir, 2019). Başka bir ifadeyle yansıtıcı düşünme becerisi yüksek öğretmenler kendi öğretim süreçlerini amaçlı ve sürekli bir şekilde düşünür, geliştirir, eğitimin hedeflerini, araç-gereçlerini ve yöntemlerini devamlı gözden geçirirler. Karşılaşılan problemleri mesleki anlayışlarını geliştirmek veya değiştirmek amacıyla kullanırlar (Ünver, 2003). Öte yandan Güney (2008)'e göre risk alan, sezgisel ve yaratıcı bir kişi olan yansıtıcı öğretmen öz eleştiri yapar, öğrencileri dinler, yeni fikir ve ufuklara açıktır, değerlendirir ve değişime isteklidir, kendisinin farkındadır, fikirlerini paylaşır, karşısındakini umursar, ortamı hazırlar ve yeteneklidir. Bunların dışında yansıtıcı düşünmeyi benimseyen bir öğretmen özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Norton, 1996; Akt. Demirel, 2012; Gözütok, 2006; Duban & Yelken, 2010; Larrivee, 2006; Akt. Özdemir, 2018):

- ✓ Geleceği görür, öğrencilerin de görmeleri için uğraşır.
- ✓ Öğrenme ve öğretme sürecini her zaman değerlendirir.
- ✓ Öğrencilerin gelişim dönem ve aşamalarını kontrol eder.
- ✓ Deneyimlerinden öğrenir ve onlar hakkında yansıtma yapar.
- ✓ Değer ve inançlarıyla davranışlarını karşılaştırmak için çaba harcar.
- ✓ Açık fikirlidir, alternatif çözümler üretir, alternatif bakış açısına açıktır.
- ✓ Kullandığı araç-gereç ve yöntemleri gözden geçirerek uygun kararlar alır.
- ✓ Öğretme sanatıyla ve bilimle ilgilenir, araştırır, öğrenme sorumluluğunu üstlenir.
- ✓ Değişiklik için düşünür, düşüncelerini yansıtıcı düşünme sürecinde kendini gözler.
- ✓ Yansıtmayı önemser, yaptıkları yansıtma kendisini güdüler ve bundan mutlu olur.
- ✓ Öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor ihtiyaçlarından kendilerini sorumlu tutar.

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

- ✓ Görüş ve uygulamaları hakkındaki eleştirilere açıktır, farklı ve alternatif çözüm üretir.
- ✓ Entelektüel sorumluluk taşır, kararların uzun veya kısa vadede doğurabileceği sonuçları göz önünde bulundurur ona göre planlama yapar.
- ✓ Sorunlarla sadece tanımlayıp genelleme yapmaz, sorunları aynı zamanda mesleki gelişimlerini sağlaması ve uygulama anlayışlarını değiştirmesi için kullanır.

Yansıtıcı öğretim ortamında cevaplanması gereken öğretmen sorularına yakın anlamı olsa da aşağıda yer alan yönergeler veya sorular bir öğretmenin sürekli yansıtma yapmasını desteklemektedir (Danielson, 2009; Akt: Ustabulut, 2019):

- ✓ Bu işi gerçekleştirmenin en etkili yolu bu mudur?
- ✓ Bu derste bana ne katkı sağladı? Nereden biliyorum?
- ✓ Eğer bu dersi tekrar öğretsem neleri değiştirdim? Neden?
- ✓ Bu sorun hakkında bilgi temelli bir şeyler yapmak için neye gereksinim duymaktayım?
- ✓ Hangi ana sebepler öğrenci davranışını desteklemekte ya da sürekli hâle getirmektedir?
- ✓ Öğrencilerin ne şekilde öğrendiğiyle ilgili düşüncelerim nedir ve bu düşünceler benim öğretimime nasıl etki etmektedir?

Yansıtıcı Düşünmenin Öğrenci ve Öğretmen Açısından Yararları

Öğrencilerin öğrenme deneyimlerinin artmasını sağlayan yansıtıcı düşünme onların bir şeyi yaparken neyi yaptığını düşünmesini ve yaptıkları işi ona göre yeniden gözden geçirmesini gerekli tutmaktadır. Böylece öğrenciler neyi niçin öğreneceklerini sorgulayarak ders veya öğrenme ve öğretme sürecinde aktif veya bilinçli olabilirler (Pollard, 1999; Schön, 1987; Akt: Baş & Beyhan, 2012). Öğrenciler, deneyimlerini dikkate alarak bilgi üretmede ve yeni öğrendikleri bilgileri yapılandırmada önemli desteği yansıtıcı düşünme becerisinde bulmaktadırlar. Böylece öğrenciler en iyi nasıl öğrendiklerinin farkına vararak öğrenme ve öğretme süreçlerine yönelik karar alma yeteneğine erişeceklerdir. Bu durum aynı zamanda, öğrencilerin okula bağlılıklarının artmasına katkı sağlamaktadır (Yorulmaz, 2006). Bunların yanı sıra yansıtıcı düşünmenin öğrenci açısından şu yararları maddeler şeklinde şöyle açıklanabilir (Epstein, 2003; Wilson & Jan, 1993; Akt: Tok, 2008b; Schön, 1987; Ünver, 2007; Sönmez, 2008): Öğrenciler;

- ✓ Görüşlerini özgürce açıklar.
- ✓ Kendi öğrenme hedeflerini belirler.
- ✓ İlgi çekici bir öğrenme ortamı oluşur.
- ✓ Kendi değerlendirir ve yanlışlarını düzeltir.
- ✓ Kendi öğrenmelerinden sorumluluk duyar.
- ✓ Ne kadar ve ne düzeyde öğrendiğini kendisi belirler.
- ✓ Sorumluluk alır ve sorun çözme yeteneğini geliştirir.
- ✓ Teorik formüller öğrenmeden çok öğrenme deneyimlerini artırır.
- ✓ Olumlu davranışlarının ayırımına vararak kendilerini güdeleyebilir.
- ✓ Neyi yaptığını düşünür ve yaptıkları işi ona göre tekrar gözden geçirir.
- ✓ Ders sürecinde neyi, niçin öğrendiklerini sorgular, bilinçli ve aktif olur.
- ✓ Analitik yeteneklerini, öğrenme sorumluluğunu ve özyönetim becerilerini artırır.
- ✓ Kendi ilgilerini sürdürür, çevreyi kontrol etme anlayışını oluşturmaya teşvik eder.
- ✓ Kendileri öğrenme-öğretim strateji, model, stil, yöntem ve teknikleri belirler ve kullanır.
- ✓ Varsayımları sorgulama, soru sorma, özet yazma, karşılaştırma yapma gibi düşünmeyi geliştirici stratejilere yer verir.

Yansıtıcı düşünmenin öğrenci açısından yararları olduğu gibi öğretmen açısından da yararları bulunmaktadır. Diğer bir deyişle yansıtıcı düşünme sadece öğrencilere değil öğretmenlere de çeşitli yararlar sağlar ve bu yararlar maddeler şeklinde şöyle izah edilebilir (Murphy, 1998; Ünver, 2003; Akt: Cengiz & Karataş, 2016). Yansıtıcı düşünme öğretmenin;

- ✓ Mesleki gelişimini denetlemesine olanak tanır.
- ✓ Sınıftaki olayları çözümlenme ve anlama yeteneğini geliştirir.

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

- ✓ Öğrenmeyi arttıran öğrenme yaşantılarını yansıtmaya yönlendirmesini sağlar.
- ✓ Çekici, yordama yapabilen ve düşünebilen ortamı oluşturmasına yardım eder.
- ✓ Kişilik ve mesleki gelişimini, etkili okul kültürünü ve sınıf yaşamını düzenlemesini sağlar.

Sonuç

Yansıtıcı düşünme, günümüz dünyasında genelde bireylerin özelde ise öğretmen ve öğrencilerin sahip olması gereken üst düzey düşünme becerilerinden biridir. Bunun bilincinde olan ülkeler eğitim sistemlerinde ve öğretim programlarında yansıtıcı düşünme becerilerine yer vermektedir. Yansıtıcı düşünme Türkiye’de özel bir ders olarak ele alınmasa da genel olarak örgün eğitimin her kademesindeki öğretim programlarının kazanımları arasında az da olsa yerini almaya başlamıştır. Özellikle 2005 yılından itibaren güncellenen öğretim programlarının temel bileşenlerinden olan ilerlemecilik eğitim felsefesi ve yapılandırmacı öğrenme kuramının da etkisiyle, bir bakıma beklenen doğal sonucuyla, yansıtıcı düşünmenin önemi, işlevi ve öğretim programlarında yeri daha açık ve belirgin olmaya başlamıştır. Geleneksel düşünme becerilerinden farklı, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerileriyle ortak yönleri olmasına rağmen onlardan da farklı ve kendine özgü yönleri olan yansıtıcı düşünme ve becerisine ilişkin kuramsal temelin başta Dewey daha sonra ise Schön’e ait olduğu söylenebilir. Öğrenme ve öğretme ortamının kendine özgü özellikler taşıdığı yansıtıcı düşünmenin yüzeysel, bağlamsal, eğitimsel ve eleştirel yansıtma düzeyleri bulunmaktadır. Öğrenme yazıları-günlükleri yazma, kendine soru sorma, kendini değerlendirme, soru sorma, kavram ve zihin haritaları ve anlaşılabilir öğrenme ise yansıtıcı düşünmeyi geliştirici yaklaşımlar olarak kabul edilmektedir. Yansıtıcı düşünmeyi benimseyen öğretmen sahip olması gereken özellikleri olduğu gibi bu düşünmenin öğrenci ve öğretmen açısından birçok yararı da bulunmaktadır. Öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerine sahip olması için öncelikle öğretmenlerin bu düşünme becerisine sahip olması gerekmektedir. Bu durum, öğretmenlerin örgün eğitim sürecini ön plana çıkarmaktadır. Gelişim dosyası hazırlama, amaçlı tartışmalar, günlük yazma, mikro öğretim, çalışmalarına katılma, gözlem yapma, eylem araştırmasına katılma gibi etkinlikler öğretmenlerin adaylık sürecinde yansıtıcı düşünme becerilerine sahip olmalarında kullanılabilen öğretim yaklaşımları olarak değerlendirilebilir. Kavramsal bir bakış açısıyla yansıtıcı düşünmeyi tüm boyutlarıyla ve öğeleriyle açıklamak amacıyla yapılan bu çalışmanın yansıtıcı düşünme, yansıtıcı düşünme becerileri ve yansıtıcı düşünme öğretimi açısından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Albayrak, M., Şimsek, M. & Yazıcı, N. (2018). Problem çözmeye yönelik inanç ve yansıtıcı düşünme becerisinin matematik başarısını yordama gücü. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 807-815.
- Altın, M. & Saracaloğlu, A. (2018). Yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünme: Benzerlikler-farklılıklar. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Aydın, M. & Çelik, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 169-131.
- Aydoğdu, Ü. R., Karamustafaoğlu, O. & Bülbül, M. Ş. (2017). Akademik araştırmalarda araştırma yöntemleri ile örneklem ilişkisi: Doğrulayıcı doküman analizi örneği. *Z.G. Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 556-565.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baş, G. & Beyhan, Ö. (2012). İngilizce dersinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarına ve derse yönelik tutumlarına etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 128-142.
- Başol, G. & Evin Gencel, İ. (2013). Yansıtıcı düşünme düzeyini belirleme ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 929-946.
- Cengiz, C. & Karataş, F. Ö. (2016). Yansıtıcı düşünme ve öğretimi. *Milli Eğitim*, (211), 5-27.

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

- Çakır, R. & Ozan, C. E. (2018). FeTeMM etkinliklerinin 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarıları, yansıtıcı düşünme becerileri ve motivasyonlarına etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(3), 1077-1100.
- Çam Aktaş, B. (2016). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin eleştirel okuma özyeterlik algısı ve yansıtıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1186-1202.
- Çubukçu, Z. (2014). Öğrenme-öğretme kuram ve yaklaşımları (Ed: Filiz, S. B.), *Düşünme becerileri* (ss. 281-335). Ankara: Pegem Akademi Yayınları. Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dewey, J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educa-tive process*. Boston, MA: D.C. Heath and Company.
- Dilekli, Y. & Orakcı, Ş. (2019). Öğretmenlerin yansıtıcı düşünme becerilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1517-1539.
- Doğan Dolapçioğlu, S. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğanay, A. (2012). Öğretim ilke ve yöntemleri (Ed: A. Doğanay), *Üst düzey düşünme becerilerinin öğretimi* (ss.303-356). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Duban, N. & Yanpar Yelken, T. (2010). Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtıcı öğretmen özellikleri ile ilgili görüşleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19)2, 343-360.
- Eğmir, E. & Ocak, G. (2018). Eleştirel düşünme becerisi öğretim programı tasarımının öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(3), 431-45.
- Eğmir, E. (2019). Öğretmen eğitiminde yansıtıcı düşünme uygulamalarına ilişkin Türkiye’de yapılmış çalışmaların analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 194-212.
- Elaldı, Ş. & Semerci, Ç. (2016). Yansıtıcı düşünme etkinlikleriyle destekli tam öğrenme modelinin tıp öğrencilerinin üstbiliş becerilerine etkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 63-82.
- Elaldı, Ş. (2013). *Yansıtıcı düşünme etkinlikleri ile destekli tam öğrenme modelinin tıp fakültesi öğrencilerinin üstbiliş becerileri, öz-düzenleme stratejileri, öz- yansıtma becerileri, öz-yeterlik inançları, eleştirel düşünme becerileri ve akademik başarılarına etkisi*. Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erol, M., Erol, A., Çalısır, S. & Bozan, M. (2019). Öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ile yaratıcı düşünme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Temel Eğitim*, 1(2) , 20-29.
- Ersözlü Z. & Kazu, H. (2011). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan yansıtıcı düşünmeyi geliştirme etkinliklerinin akademik başarıya etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 141-159.
- Ersözlü, Z. N. (2008). *Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*. Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fırat Durdukoca, Ş. & Demir, M. (2013). İlköğretim öğretmenlerin bazı değişkenlere göre yansıtıcı düşünme düzeyleri ve düşüncelerindeki öğretmen niteliklerinin yansıtıcı öğretmen niteliklerine uygunluğu. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 357-374.
- Gedik, H., Akhan, N. E. & Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

- yansıtıcı düşünme eğilimleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, IV(2), 113-130.
- Gedikoğlu, E. & Semerci, Ç. (2016). Yansıtıcı düşünme etkinlikleri destekli modüler öğretimin 5. sınıf bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 151-162.
- Gözütok, F. D. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Güney, K. (2008). *Mikro-yansıtıcı öğretim yönteminin öğretmen adaylarının sunu performansı ve yansıtıcı düşünmesine etkisi*. Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hasırıcı, Y. & Sadık, D. (2011). Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 195-210.
- Herdman, E. A. (2006). Derleme makale yazımında, konferans ve bildiri sunumu hazırlamada pratik bilgiler (Çev. Z. Dörtbudak). *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 2-4.
- Kızılkaya, G. & Aşkar, P. (2009). Problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerisi ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 82-92.
- Koç Deniz, H. (2019). *Matematik dersinde oyun ve etkinlik destekli ters yüz sınıf modelinin öğrenci başarısına, problem çözme ve problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi*. Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Köksal, N. & Demirel, Ö. (2008). Yansıtıcı düşünmenin öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamalarına katkıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 189-203.
- Köksal, N. (2006). *Yansıtıcı düşünmenin öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamalarına katkıları*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lambert, G. (1976). The development of an observation instrument for detecting the presence of reflective teaching in classrooms (Electronic Thesis or Dissertation). Retrieved from <https://etd.ohiolink.edu/>
- MEB (2016). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*, http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEY_G_ENEL_YETERLYKLERY.pdf, Erişim Tarihi: 04.04.2021.
- Moon, J. A. (2004). *A handbook of reflective and experiential learning theory and practice*. London: Routledge.
- Öcal, B. A. (2018). *Scaffolding stratejilerinin müzik öğretmeni adaylarının çalgı öğretme ve yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi (Marmara Üniversitesi örneği)*. Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, İ. (2018). *Müfettiş rehberliğinde öz-değerlendirme uygulamalarının öğretmenlerin öz-değerlendirme, yansıtıcı düşünme ve öğretim becerilerine etkisi*. Doktora Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pollard, A. (2002). *Readings for reflective teaching*. London: Continuum.
- Rodgers, C. (2002). Defining reflection: another look at John Dewey and reflective thinking. *Teachers College Record*, 104(4), 842-866.
- Saygılı, G. & Atahan, R. (2014). Üstün zekâlı çocukların problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler bakımından incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 181-192.
- Schön, D. A. (1987). *Educating the reflective practitioner: Toward a new design for teaching and learning in the professions*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schunk, D. H. (2008). *Learning theories: An educational perspective (Öğrenme teorileri:*

Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış Etem YEŞİLYURT

- Eğitimsel bir bakışla; Çev. Editörü: M. Şahin; 2014), *Yapılandırmacı teori* (ss. 234-277; Çev. M. Y. Demir), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Semerci, Ç. (2007). Öğretmen ve öğretmen adayları için yansıtıcı düşünme eğilimi (YANDE) ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(3), 1351-1377.
- Sönmez, V. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık. Sünbül, A.
M. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Şahin, A. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 108-119.
- Taşpınar, M. (2012). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Elhan Kitap. TDK
(2021a). *Yansıtma*. <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 03.04.2021.
TDK (2021b). *Düşünme*. <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 03.04.2021.
- Tican, C. (2013). *Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerine, eleştirel düşünme becerilerine, demokratik tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi*. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tok, Ş. (2008a). Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarına, performanslarına ve yansıtımalarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(149), 104-117.
- Tok, Ş. (2008b). Fen bilgisi dersinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarına ve fen bilgisi dersine yönelik tutumlarına etkisi. *İlköğretim Online*, 7(3), 557-568.
- Tümkaya, P. & Hurioğlu, A. (2013). Öğretim elemanlarının yansıtıcı düşünme eğilimleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 243-256.
- Türk, N. (2017). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yansıtıcı düşünme uygulamalarının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ve çevreye yönelik tutumlarına etkisi*. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ustabulut, M. Y. (2019). *Yansıtıcı düşünme becerileri eğitiminin yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenler ve Türkçe öğretimi üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı düşünme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ünver, G. (2007). Eğitimde yeni yönelimler (Ed: Ö. Demirel), *Yansıtıcı düşünme* (ss. 137-148). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yel, M. & Yiğitel, S. (2019). Ortaöğretim biyoloji dersi öğretiminde uygulanan yansıtıcı düşünmeyi geliştirme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarı ve tutumları üzerindeki etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 1289-1317.
- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: Tüm boyut ve paydaşlarıyla kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3874-3915.
- Yeşilyurt, E. (2021). Eleştirel düşünme ve öğretimi: Tüm boyut ve ögelerine kavramsal bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(77), 815- 828.
- Yorulmaz, M. (2006). *İlköğretim I. kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünmeye ilişkin görüş ve önerileri (Diyarbakır ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Extended Summary

Reflective Thinking: A Conceptual View All Dimensions and Elements

Introduction

Thinking skills and teaching, which are replaced in the education systems of many countries, especially developed countries, are gaining importance in the field of education. One of the thinking skills is reflective thinking. The curriculum, which has been implemented since the 2005-2006 academic year in Republic of Turkey, includes thinking skills containing reflective thinking and it has been shown that it is among the skills that should be gained to students.

Purpose

This study was carried out in order to explain reflective thinking in all its dimensions and elements from a conceptual point of view. In accordance with this purpose, the following questions are searched for answers.

- ✓ What is reflective thinking?
- ✓ What is the relationship between reflective thinking and other thinking skills?
- ✓ What are the basic views on reflective thinking?
- ✓ What is the environment of learning and teaching that improves reflective thinking?
- ✓ What are the levels of reflective thinking?
- ✓ What are the approaches to developing reflective thinking?
- ✓ What are the teacher characteristics that adopt reflective thinking?
- ✓ What are the benefits of reflective thinking for students and teachers?

Method

In this study, the document examination method included in the qualitative research approach was used. The document review method leads to the compilation work that prioritizes or focuses on the topics of the subject covered within the scope of the study.

Reflective Thinking

Reflective thinking; it is a way of thinking that acts as a bridge between theory and practice, where emotions can support the mental processes of the individual, solving problems with effective and stable concentration, and the emerging results can be shared as experience.

Reflective thinking is accepted as a thinking skill that comprises creative, critical, metacognitive thinking and problem solving, and is more general than other thinking skills. In this respect, the development of other thinking skills basically improves reflective thinking. Reflective thinking, which encloses creative thinking and critical thinking like a roof, can be considered a whole of other thoughts. Yet, in the literature, attention is especially drawn to the difficulty of distinguishing between critical thinking and reflective thinking skills. These two thinking skills seem to be intertwined from time to time or can be used in the same sense. Although they have common characteristics, there are differences between both thinking skills or it is not possible to state that two thinking skills are completely similar.

When the relevant literature is investigated, the prominent and notable names are Dewey, who analyzes reflective thinking from a philosophical point of view, and Schön, who examines it from a practical point of view. Taggart and Wilson's opinion is also important. Reflective teaching principles are based mainly on the principles of constructive teaching theory. Therefore, when making decisions in reflective teaching, factors such as students, contexts, psychological processes, learning, motivation and self-knowledge should be considered thoroughly. For the development of reflective thinking skills and reflective teaching, a teacher's personal and professional knowledge, planning strategies and assessment skills must be developed. In this context, a learning and teaching environment and process organized according to the principles of progressive education philosophy, student-centered education understanding and constructivist learning theory also constitute the basis for reflective thinking and teaching.

Analysis of the Relationship Between Coronaphobia, Health Anxiety, and Life Satisfaction

Metin DENİZ, Kahraman GÜLER & Selen ÖCAL

It is seen that there are different classifications in the literature about reflection or reflective thinking levels, especially Handal and Lauvas, Mezirow, Moon, Taggart and Wilson, Larrivee and Burrows. Reflective thinking is examined in four levels: a) superficial reflection, b) contextual reflection, c) educational reflection, d) critical reflection. Writing learning essays-diaries, concept and mind maps, asking questions, asking yourself questions, cooperative learning and self- assessment are among the approaches that develop reflective thinking. In order to provide students with reflective thinking skills, teachers must first have these skills or carry these skills to the learning and teaching process. Teachers with high reflective thinking skills think and develop their teaching processes purposefully and continuously, and constantly review the objectives, tools and methods of education. They use the encountered problems to improve or change their professional understanding. The reflective teacher, an intuitive and creative person, is self criticizing, listens to students, is open to new ideas and concepts, evaluates and is willing to change, is self-aware, shares ideas, cares for others, prepares the environment and is talented.

Reflective thinking, which increases the learning experience of students, requires them to think about what they are doing while doing something and to reconsider their work accordingly. Thus, students can be active or conscious in the course or learning and teaching process by questioning what and why they will learn. Students find significant support in reflective thinking skills in producing knowledge by taking their experiences into account and structuring the knowledge they have just learned. In this way, students will gain the ability to make decisions about learning and teaching processes by being aware of how they learn best. This situation also contributes to the increase of students' dedication to the school.

Conclusion

It can be said that the theoretical basis of reflective thinking and skill, which is different from traditional thinking skills and has common aspects with high-level thinking skills such as critical and creative thinking, is first of all Dewey and then Schön. Reflective thinking, where the learning and teaching environment has its own characteristics, has superficial, contextual, educational and critical levels of reflection. Writing on purpose of learning -diaries, asking yourself questions, self- assessment, asking questions, concept and mind maps and cooperative learning are accepted as approaches that develop reflective thinking. There are many benefits for the student and the teacher as well as the characteristics that the teacher who adopts reflective thinking should have. In order to have reflective thinking skills for students, teachers must first have this thinking skill. This situation emphasizes the formal education process of teachers. Activities such as preparing a development file, purposeful discussions, journal writing, micro teaching, participating in their studies, observing, participating in action research are the teaching approaches that can be used for teachers to have reflective thinking skills their candidacy process.